

Ecce super corpus communia damna gementes,
 Obliti decoris virque paterque jacent.
 Brutus adest; tandemque animo sua nomina fallit:
 Fixaque semianimi corpore tela rapit.
 Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
 Edidit impavidos ore minante sonos:
 Per tibi ego hunc juro fortem, castumque cruorem,
 Perque tuos manes, qui mihi numen erunt,
 Tarquinius profuga poenas cum stirpe daturum.
 Jam satis est virtus dissimulata diu.
 Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit.
 Visaque concussa dicta probare coma.
 Fertur in exequias animi matrona virillis;
 Et secum lacrymas, invidiamque trahit.
 Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
 Concitat, & regis facta nefanda refert.
 Tarquinius cum prole fugit: capit annua consul
 Jura: dies regnis illa suprema fuit.
Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo,
 Et metuit, ne qua versa recurat hiems;
 Sapè tamen, Progne, nimium prosperasse querèris:
 Virque tuo Tereus frigore lætus erit.
Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
 Marsque citos juncitís curribus urget equos.
 Ex vero positum permansit Equiria nomen:
 Quæ Deus in campo perspicit ipse suo.
 Jure venis Gravide: locum tua tempora poscunt,
 Signatusque tuo nomine mensis adest.
 Venimus in portum, libro cum mense peracto,
 Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

P. OVIDII

NASSONIS

FASTORUM

LIBER III.

Bellice depositis clypeo paulisper & hasta.
 Mars, ades, & nitidas caside solve comas.
 Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ:
 A te, qui canitur, nomina mensis habet.
 Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ.
 Non minus ingenuis artibus illa vacat.
 Palladis exemplo ponendæ tempora sume
 Cuspidis, invenies & quid inermis agas.
 Tunc quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
 Cepit; ut huic Urbi semina magna dares.
 Silvia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
 Sacra lavaturas manè petebat aquas,
 Ventum erat ad mollem declivo tramite ripam;
 Ponitur è summa fictilis urna coma.
 Fessa resedit humo, ventosque accepit aperto
 Pectore, turbatas restituitque comas.
 Dum sedet, umbrosæ salices, volucresque canoræ
 Fecerunt sonos, & leve murmur aquæ.
 Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis:
 Et cadit à mento languida facta manus.
 Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita:
 Et sua divina furia sefellit ope.

Somnus abit, jacet illa gravis: jam scilicet intra

Viscera Romanæ conditor urbis erat.

Languida consurgit: nescit cur languida surgat,

Et peragit tales arbore nixa sonos.

Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni

Vidimus: an somno clarius illud erat?

Ignibus Illacis aderam, cum lapsa capillis

Decidit ante sacros lanea vitta focos.

Inde duæ pariter (visu mirabile) palmæ

Surgunt; ex illis altera maior erat:

Et gravibus ramis totum protexerat orbem,

Contigeratque novâ sidera summa coma.

Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.

Terreor admonitu; corque timore micat.

Martia Picus avis gemino pro stipite pugnant,

Et lupa: tuta per hos utraque palma fuit.

Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam

Sustulit; implebat, dum sua visa refert.

Interea crescente Remo, crescente Quirino,

Cœlesti tumidus pondere venter erat.

Quo minus emeritis exiret cursibus annus,

Restabant nitido jam duo signa Deo.

Silvia fit mater: Vestæ simulacra feruntur

Virgineas oculis opposuisse manus.

Ara deæ certè tremuit, pariente ministra.

Et subit cineres territa flamma suos.

Hoc ubi cognovit contemptor Amulius æqui:

(Nam raptas fratri victor habebat opes)

Amne jubet mergi geminos; scelus unda refugit.

In sicca pueri destituuntur humo,

Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,

Et picum expositis sæpè tulisse cibos?

Non ego te, tantæ nutritrix Laurentia gentis,

Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.

Vester honos venit, cum Laurentalia dicam:

Acceptus geniis illa December habet.

Martia ter senos proles adoleverat annos:

Et suberat flavæ jam nova barba comæ:

Omnibus agricolis, armentorumque magistris

Iliadæ fratres jura petita dabant.

Sæpè domum veniunt prædonum sanguine læti,

Et redigunt actos in sua jura boves.

Ut genus audierant, animos pater editus auget,

Et pudet in parvis nomen habere casis,

Romulæque cadit trajectus Amulius ense,

Regnaque longævo restituantur avo.

Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,

Non tamen expedit transiluisse Remo.

Jam, modò quæ fuerant silvæ, pecorumque recessus;

Urbs erat, æternæ cum pater Urbis ait:

Arbiter armorum, de cuius sanguine natus

Credor (& ut credat pignora certa dabo:)

A te principium Romano dicimus anno:

Primus de patrio nomine mensis erit.

Vox rata fit: patrioque vocat de nomine mensem.

Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.

Et tamen ante omnes Martem coluere priores.

Hoc dederat studiis bellica turba suis.

Pallada Cecropidæ, Minoïa Cretam Dianam,

Vulcanum tellus Hypsipylea colit:

Junonem Sparte, Polepeïadesque Mycenæ;

Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.

Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis:

Arma feræ genti, remque decusque dabant.

Quod si fortè vacas; peregrinos inspicere Fastos:

Mensis in his etiam nomine Martis erit.

Tertius Albanis, quintus fuit ille Fallescis:

Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.

Inter Aricinos, Albanaque tempora constat,
 Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus acer,
 A tribus hunc primum turba forensis habet.
 Et tibi cum proavis, miles Pelignæ, Sabinis
 Convenit; huic genti quartus utrique Deus.
 Romulus hos omnes ut vinceret ordine saltem,
 Sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem veteres, quor nunc habuere Kalendas,
 Ille minor geminis mensibus annus erat.
 Nondum tradiderat victas victoribus artes
 Græcia, facundum sed malè forte genus.
 Qui benè pugnavat, Romanam noverat artem:
 Mittere qui poterat pila; disertus erat.
 Quis tunc aut Hyadas, aut, Pleiadas Atlanteas
 Senserat? aut geminos esse sub axe polos?
 Esse duas Arctos? quarum Cynosura petatur
 Sidoniis: Helicen Graja carina notet?
 Signaque, quæ longo frater percenseat anno,
 Ire per hæc uno mense sororis equos?
 Libera currebant, non observata per annum
 Sidera: constabat sed tamen esse Deos.
 Non illi cælo labentia signa tenebant;
 Sed sua: quæ magnum perdere crimen erat.
 Illa quidem sœno: sed erat reverentia sœno,
 Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
 Petrica suspensos portabat longa maniplos;
 Unde manipularis nomina miles habet.
 Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes
 Mensibus egerunt lustra minora decem.
 Annus erat, decimum cùm luna receperat orbem.
 Hic numerus magno tunc in honore fuit.
 Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus;
 Seu quia bis quino fœmina mense parit;

Seu quod adusque decem numero crescente venit;
 Principium spatii sumitur inde novis.
 Inde Patres centum denos secrevit in orbem
 Romulus; hastatos instituitque decem.
 Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
 Corpora: legitimo quique merebat equo.
 Quin etiam partes totidem Tatiensibus ille,
 Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
 Assuetos igitur numeros servavit in annos;
 Hoc luget spatio fœmina mœsta virum:
 Neu dubites, primæ fuerint quin antè Kalendæ
 Martis; ad hæc animum signa referre potes.
 Laurea flaminibus, quæ toto perstitit anno;
 Tollitur: & frondes sunt in honore novæ.
 Janua tunc regis posita viset arbore Phœbi:
 Ante tuas itidem, Curia prisca, fores.
 Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
 Adde quod arcana fieri novus ignis in æde
 Dicitur, & vires flamma resecta capit.
 Nec mihi parva fides annos hinc isse priores,
 Anna quod hoc cœpta est mense Perenna coli.
 Hinc etiam veteres initi memorantur honores
 Ad spatium belli, perfide Pene, tui.
 Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
 Incipit, à numero nomina quisquis habet.
 Pompilius oliviferis Romam deductus ab arvis
 Pompilius menses sensit abesse duos.
 Sive hoc à Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat; Egeria sive monente sua.
 Sed tamen errabant etiam tunc tempora; donec
 Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
 Non hæc ille Deus, tantæque propaginis auctor
 Credidit officiis esse minora suis:

Promissumque sibi voluit prænoscere cælum,
Nec Deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in sua signa ædired,
Traditur exactis disposuisse notis.

Is decies enox tercentum, & quinque diebus
Junxit, & è pleno tempora quarta die.

Hic anni modus est: in lustrum accedere debet;
Quæ consumatur partibus, una dies.

Si licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus; ut certè fama licere putat:

Cùm sic officiis, Gradive, viribus aptus:
Dic mihi, matronæ cur tua festa colant?

Si ego; sic posita dixit mihi caside Mavors:
(Sed tamen in dextra missilis hasta fuit).

Nunc primum studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor; & gressus in nova castra fero.

Nec piget incepti; juvat hac quoque parte morari:
Hoc solam ne se posse Minerva putet.

Disce Latinorum vates operose dierum
Quod petis: & memori pectore dicta nota.

Parva fuit; si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parva spes tamen hujus erat.

Mœnia jam stabant populis angusta futuris
Credita, sed turbæ tunc nimis ampla suæ.

Quæ fuerit nostri si quæris regia nati;
Adspice de canna straminibusque domum.

In stipula placidi capiebat munera somni;
Et tamen ex illo venit in astra toro.

Jamque loco majus nomen Romanus habebat:
Nec conjux illi, nec socer ullus erat.

Spernebat generos inopes vicinia dives:
Et malè credebatur sanguinis auctor ego.

In stabulis habitasse, & oves pavisse, nocebat,
Jugeraque inculti pauca tenere soli.

Cum pare quæque suo coëunt volucresque feræque,
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.

Externis dantur connubia gentibus; at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.

Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem,
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.

Festa para Conso: Consus tibi cetera dicet,
Illo festa die dum sua sacra canes.

Intumere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tunc primum generis intulit arma socer.

Jamque ferè raptæ matrum quoque nomen habebant,
Tractaque erant longa bella propinqua mora.

Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem:
Quas inter mea sic est nurus ausa loqui:

O pariter raptæ: quoniam hoc commune tenemus,
Non ultra lente possumus esse piæ.

Stant acies: sed utra di sint pro parte rogandi:
Eligite; hinc conjux, hinc pater arma tenet.

Quærendum est, viduæ fieri malitis, an orbæ.
Consilium vobis forte piumque dabo.

Consilium dederat; parent, crinesque resolvunt,
Mœstaque funereâ corpora veste tegunt.

Jam steterant acies ferro mortique paratæ:
Jam lituus pugnæ signa daturus erat;

Cùm raptæ veniunt inter patresque virosque,
Inque sinu natos pignora cara tenent.

Ut medium campi scissis tetigere capillis,
In terram posito procubuerunt genu,

Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.

Qui poterat, clamabat avum tunc denique visum:
Et qui vix poterat, posse coactus erat.

Tela viris animique cadunt, gladiisque remotis,
Dant soceri generis, accipiuntque manus.

Laudatasque tenent *natas, scutoque nepotem
 Fert avus: hic scuti dulcior usus erat.
 Inde diem, primasque meas celebrare Kalendas
 Oebaliæ matres non leve munus habent.
 Aut quia committi strictis mucronibus ausæ
 Finierant lacrymis Martia bella suis:
 Vel quod erat de me feliciter Illia mater;
 Ritè colunt matres sacra, diemque meum.
 Quid? quod hiems ad operta gelu tunc denique cedit,
 Et pereunt victæ sole repente nives.
 Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes,
 Vividaque in gravido palmite gemma tumet.
 Quæque diu latuit, nunc qua se tollat in auras,
 Fertilis occultas invenit herba vias.
 Nunc sæcundus ager; pecoris nunc hora creandi:
 Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
 Tempora jure colunt Latæ sæcunda parentes:
 Quarum militiam, vota que partus habet.
 Adde, quod excubias ubi Rex Romanus agebat,
 Qua nunc Esquilias nomina collis habet;
 Illic à nuribus Junoni templa Latinis
 Hæc sunt, si memini, publica facta die.
 Quid moror, & variis onero tua pectora causis?
 Eminent ante oculos quod petis ecce tuos.
 Mater amat nuptas: matrum me turba frequentat:
 Hæc Vos præcipuè tam pia causa decet.
 Ferte Dææ flores; gaudet florentibus herbis
 Hæc dea: de tenero cingite flore caput.
 Dicite, tu nobis lucem, Lucina, dedisti,
 Dicite, tu voto parturientis ades.
 Si qua tamen gravida est, resoluta crine precetur,
 Ut solvat partus molliter illa suos.
 Quis mihi nunc dicet, quare cælestia Martis
 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?

Nympha mone, nemori stagnoque operata Dianæ:
 Nympha, Numæ conjux, ad tua festa veni.
 Vallis Ariccinae silva præinctus opaca
 Est lacus, antiqua religione sacer.
 Hic latet Hippolytus loris directus equorum:
 Unde nemus nullis illud arditur equis.
 Licia dependent longas velantia sepes,
 Et posita est meritæ tabella deæ.
 Sæpè, potens voti frontem redimita coronis,
 Fœmina lucentes portat ab Urbe faces.
 Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces,
 Et perit exemplo postmodò quisque suo.
 Desluit incerto lapidosus mormure rivus:
 Sæpè, sed exiguis haustibus, inde bibi.
 Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camoenis.
 Illa Numæ conjux consiliumque fuit.
 Principio nimium promptos ad bella Quirites
 Molliri placuit jure, Deûmque metu.
 Inde datæ leges, ne fortior omnia posset:
 Cæpta que sunt purè tradita sacra coli.
 Exultur feritas, armisque potentius æquum est;
 Et cum cive pudet conseruisse manus.
 Atque aliquis modo trux visa jam vertitur ara,
 Vinaque dat tepidis ferraque salsa focis.
 Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammæ
 Spargit, & effusis æthera siccat aquis.
 Non alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pavet; & vulgi pectora terror habet.
 Cui dea: Ne nimium terrere; piabile fulmen
 Est, ait: & sævi flectitur ira Jovis.
 Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
 Tradere: Romani numen uterque soli.
 Nec sine vi tradent, adhibe tu vincula captis,
 Atque ita, qua possint, edidit, arte capi.

Lucus Aventino suberat niger ilicis umbræ;
 Quo possis viso dicere, numen inest.
 In medio gramen, muscoque adopena virenti
 Manabat saxo vena perennis aquæ.
 Inde ferè soli Faunus Picusque bibebant.
 Huc venit, & Fonti res Numa mactat ovem,
 Plenaque odorati disponit pocula Bacchi,
 Cumque suis antro conditus ipse later.
 Ad solitus veniunt silvestria numina fontes,
 Et relevant multo pectora sicca mero.
 Vina quies sequitur; gelido Numa prodit ab antro,
 Vinculaque sopitas addit in arcta manus.
 Somaus ut abscessit; pugnando vincula tentant
 Rumpere: pugnantes fortius illa tenent
 Tunc Numa: Di nemorum factis ignoscite nostris,
 Si scelus ingenio scitis abesse meo:
 Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari:
 Sic Numa: Si quatiens cornua Faunus ait.
 Magna petis: nec quæ monitu tibi discere nostro
 Fas sit, habent fines numina nostra suos.
 Di sumus agrestes, & quid dominemur in altis
 Montibus; arbitrum est in sua tecta Jovi.
 Hunc tu non poteris per te deducere cælo:
 At poteris nostra forsitan usus ope.
 Dixerat hæc Faunus: par est sententia Picæ,
 Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
 Jupiter huc venier valida perductus ab arte:
 Nubila promissi Styx mihi testis erit.
 Emissi laqueis quid agant, quæ carmina dicant;
 Quaque trahant superis sedibus arte Jovem;
 Scire nefas homini est: nobis concessa canentur,
 Quæque pio dici vatis ab ore licet:
 Elicitant cælo te, Jupiter: unde minores
 Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Constat Aventinæ tremuisse cacumina silvæ,
 Terraque subsedit pondere pressa Jovis.
 Corda micant Regis: totoque è corpore sanguis
 Fugit; & hirsutæ diriguere comæ.
 Ut rediit animus; Da certa piamina, dixit,
 Fulminis, aliorum rexque paterque Deum:
 Si tua contigimus manibus donaria puris:
 Hoc quoque quod petitur, si pia lingua rogat.
 Annuit oranti; sed verum ambage remota
 Abdidit, & dubio terruit ore virum.
 Cæde caput dixit. Cui Rex, Parebimus, inquit:
 Cædenda est hortis eruta cepa meis.
 Addidit hic, Hominis sumes, ait ille, capillos.
 Postulat hic animam: cui Numa, Piscis, ait,
 Risit: & His, inquit, facito mea tela procutes,
 O vir colloquio non abigende meo.
 Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
 Cynthus, imperii pignora certa dabo.
 Dixit: & ingenti tonitru super æthera notum
 Fertur; odorantem destituitque Numam.
 Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
 Tarda venit dictis difficilisque fides.
 At certè credetis, ait, si verba sequetur
 Exitus: en, audi crastina, quisquis ades.
 Protulerit terris cum totum Cynthus orbem,
 Jupiter imperii pignora certa dabit.
 Discedunt dubii, promissaque tarda videntur;
 Dependente fides à veniente die.
 Mollis erat tellus rorata mane pruinas
 Ante sui populus limina Regis adest.
 Prodit, & in solio medius consedit acerno.
 Innumeri circa stantque silentque viri.
 Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus:
 Sollicitæ mentes speque metuque payent.

Constitit, atque caput niveo velatus amictu,
 Jam benè dis notas sustulit ille manus.
 Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit;
 Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
 Dum loquitur, totum jam Sol emoverat orbem,
 Et gravis æthereo venit ab æxia fragor.
 Ter tonuit sine nube Deus, tria fulgura misit:
 Credite dicenti: mira, sed acta loquor.
 A media cælum regione dehiscere cœpit:
 Summisere oculos cum duce turba suo.
 Ecce levi scutum versatum leniter aura
 Decidit, à populo clamor ad astra venit.
 Tollit humo munus cæsa prius ille juvenca,
 Quæ dederat nulli colla premenda jugo,
 Idque ancilæ vocat, quod ab omni parte recisum est,
 Quemque notes oculis, angulus omnis abest.
 Tunc memor, imperit sortem consistere in illo,
 Consilium multæ calliditatis inicit.
 Plura jubet fieri simili cælata figura;
 Error ut ante oculos insidiantis eat,
 Mamurius, morum, fabræne exactior artis,
 Difficile est ulli dicere, clausit opus.
 Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
 Si mea nota fides; irrita nulla petes.
 Jam dederat Saliis (à saltu nomina ducta)
 Armaque, & ad certos verba canenda modos.
 Tanc sic Mamurius, Merces mihi gloria detur;
 Nominaque extremo carmine nostra sonent.
 Inde Sacerdotes operi promissa vetusto
 Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
 Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo;
 Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis;
 Condita cum fuerint, aptius omen erit.

His etiam conjux apicati sancta dialis
 Lucibus impexas debet habere comas.
Tertia nox demissa suos ubi moverit ignes;
 Conditus è geminis piscibus alter erit.
 Nam duo sunt: Austris hic est, Aquilonibus ille
 Proximus; à vento nomen uterque tenet.
Cum croceis rorare genis Tithoniae conjux
 Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
 Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
 Mergetur, visus effugietque tuos.
 At non effugiet Vindemitor: hoc quoque causam
 Unde trahat sidus parva docere mora est.
 Ampelon intonsum Satyro nymphæque creatum
 Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
 Tradidit huic vitem pendente frondibus ulmi;
 Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
 Dum legit in ramo pietas temerarius uvas;
 Decidit; amissum Liber in astra tulit.
Sextus ubi è terra clivossus scandet Olympum
 Phœbus, & alatis æthera carpet equis;
 Quisquis ades, castaque collis penetrabilia Vestæ;
 Gratate; Iliacis thuraque pone focis.
 Cæsaris innumeris; quos maluit ille mereri,
 Accessit titulis pontificalis honor.
 Ignibus æternis æterni numina præsent
 Cæsaris: imperii pignora juncta vides,
 De veteris Trojæ dignissima præda ferenti,
 Qua gravis Æneæ tutus ab hoste fuit.
 Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos
 Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
 Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes;
 Vivite inextincti flammaque duxque precor.
Una nota est Martis nonis: sacrata quod illis
 Tempa putant lucos Vejovis ante duos.

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
 Quilibet huc, dixit, confuge: tutus eris.
 O quàm de tenui Romanus origine crevit!
 Turba vetus quàm non invidiosa fuit!
 Ne tamen ignaro novitas tibi nominis abstet;
 Disce quis iste Deus, curve vocetur ita.
 Jupiter est juvenis: juveniles aspice vultus.
 Aspice deinde: manu fulmina nulla tenet.
 Fulmina post ausos cœlum affectare Gigantes
 Sumpta Jovi: primo tempore inermis erat.
 Ignibus Ossa novis, & Pelion altius Ossa
 Arsit, & in solida fixus Olympus humo.
 Stat quoque capta simul: Nymphæ pavisse feruntur
 Cretides; infanti lac dedit illa Jovi.
 Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni,
 Quæ malè creverunt, vescaque parva vocant.
 Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem,
 Ædem non magni suspicior esse Jovis?
 Jamque ubi cœruleum variabunt sidera cœlum;
 Suspice: Gorgonei colla videbis equi.
 Creditur hic cæsæ grævida cervice Medusæ
 Sanguine repensis prosluisse comis.
 Huic supra nubes & subter sidera lapso,
 Cœlum pro terra, pro pede penna fuit.
 Jamque indignanti nova fræna receperat ore,
 Cùm levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc, fruitur cœlo, quod penis antè petebat:
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.
PRotinus adspicies venienti nocte Coronam
 Gnosside. Theseo crimine facta dea est.
 Jam bene perjuro mutarat conjugè Bacchum,
 Quæ dedit ingrato filia regenda viro
 Sorte tori gaudens, Quid fiebam rustica, dixit?
 Utiliter nobis perfidus ille fuit.

Interea Liber depexis crinibus Indos
 Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
 Inter captivas facie præsentè puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans conjux, spatiatæque litore curvæ
 Edidit incultis talia verba comis:
 En iterum fluctus similes audite querelas:
 En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
 Dicebam (memini) perjure, & perfide Theseu
 Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.
 Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
 Nomine mutato causa relata mea est.
 O utinam mea sors, qua primum coeperat, isset,
 Jamque ego præsentì tempore nulla forem!
 Quid me in disertis perituram, Liber, arenis
 Servabas? potui dedoluisse semel.
 Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt
 Frontibus, in lacrymas cognite Bacche meas;
 Ausus es ante oculos adducto pellice nostros
 Tam benè compositum sollicitare torum?
 Heu ubi pacta fides? ubi, quæ jurare solebas?
 (Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!)
 Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
 Judicio peccas turpius ipse tuo.
 Nesciat hoc quisquam: tactisque doloribus urar:
 Ne toties falli digna fuisse puter.
 Præcipuè cupiam celari Thesea: ne te
 Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
 At, puto, præposita est fusca mihi candida pellex.
 Eveniat nostris hostibus ille color.
 Quid tamen hoc refert? vitio tibi gratior ipso est.
 Quid facis? amplexus inquinat illa tuos,
 Bacche, fidem præsta; nec præfer amoribus ullam
 Conjugis assuetæ semper amare virum.

Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
 Me tua : sed lædit ille pudendus amor.
 Ne noceat quod amo: nec enim tibi Bacche nocebat:
 Quod flammæ nobis fassus es ipse tuas.
 Nec quod nos uris, mirum facis; ortus in igne
 Diceris, & patria raptus ab igne manu.
 Illa ego sum, cui tu solitus promittere cœlum.
 Hei mihi, pro cœlo qualia dona fero!
 Dixerat: audierat jam dudum verba querentis
 Liber, ut à tergo fortè secutus erat.
 Occupat amplexu: lacrymasque per oscula siccatur,
 Et, pariter cœli summa petamus, ait.
 Tu mihi juncta toro; mihi juncta vocabula sumes:
 Jam tibi mutata Libera nomen erit.
 Sintque tuæ tecum faciam monimenta coronæ;
 Vulcanus Veneri quam dedit: illa tibi.
 Dicta facit: gemmasque novem transformat in ignes.
 Aurea per stellas nunc micat illa novem.
SEx ubi sustulerit, totidemque emisit orbes,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem;
 Altera gramineo spectabis Equiria campo,
 Quem Tyberis curvis in latus urget aquis.
 Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda;
 Cœlius accipiet pulverulentus equos.
IDibus est Annæ festum geniale Perennæ,
 Haud procul à ripis, advena Tybri, tuis.
 Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbæ
 Potat, & accumbit cum pare quisque sua.
 Sub Jove pars durat, pauci tentoria ponunt:
 Sunt, quibus è ramis frondea facta casa est,
 Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis:
 Desuper extensas imposuere togas,
 Sole tamen vinôque calent: annosque precantur,
 Quot sumant cyathus; ad numerumque bibunt.

Invenies illic, qui Nestoris eibat annos:
 Quæ sit per calices facta Sybilla suos.
 Illic & cantant, quid didicere theatris,
 Et jactant faciles ad sua verba manus:
 Et ducunt posito duras crateræ choreas,
 Cultaque diffusis saltat amica comis.
 Cùm redeunt, titubant, & sunt spectacula vulgi:
 Et fortunatos obvia turba vocat.
 Occurrit nuper (visa est mihi digna relatu)
 Pompa: senem potum pota trahebat anus.
 Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errat;
 Fabula proposito nulla tegenda meo.
 Arserat Æneæ Dido miserabilis igne:
 Arserat extructis in sua fata rogis.
 Compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
 Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat;
 Præbuit Æneas, & causam mortis & easem:
 Ipsa sua Dido concidit usa manu.
 Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum:
 Et petitur capta Maurus Jarba domo:
 Sequè memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elisæ,
 En ego, quem toties repullit illa, fruor,
 Diffugiunt Tyrii quo quemque agit error, ut olim
 Amisso dubiæ rege vagantur apes.
 Tertia nudatas acceperat aëa messes,
 Inque cayos ierant tertia musta lacus;
 Pellitur Anna domo: lacrymasque sororia linquit
 Mœnia; germanæ justa dat antè suæ.
 Mixta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ,
 Vertice libatas accipiuntque comas.
 Terque vale dixit: cineres ter ad ora relatos
 Pressit; & est illis visa subesse soror.
 Nacta ratem comitesque fuge, pede labitur æquo.
 Mœnia respiciens, dulce sororis opus.

Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ
 Insula, quam Libyci verberat unda freti.
 Hanc petit hospitio regis confisa vetusto.
 Hospes opum dives rex ibi Battus erat.
 Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
 Hæc, inquit, tellus, quantulacumque, tua est.
 Et tamen hospitii servasset ad ultima manus;
 Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
 Signa recesebat bis Sol sua; tertius ibat
 Annus: & exilio terra paranda nova est.
 Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus.
 Non sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
 Jussa fugit, ventoque ratem committit, & undis:
 Asperior quovis æquore frater erat.
 Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
 Parvus ager: Cameren incola turba vocat.
 Illuc cursus erat, nec longius absfuit inde,
 Quam quantum novies mittere funda potest,
 Vela cadunt primò, dubia librantur ab aura.
 Findite remigio, navita dixit, aquas.
 Dùmque parent torto subducere carbasa lino,
 Percutitur rapido puppis adunca Notò:
 Inque patens æquor; frustra pugnant magistro,
 Fertur, & ex oculis visa refugit humus.
 Assiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
 Vertitur, & canas alvens haurit aquas.
 Vincitur ars vento: nec jam moderator habentia
 Uritur: at votis is quoque possit opem.
 Jactatur tumidas exul Phœnissa per undas,
 Humidaque opposita lumina veste tegit.
 Tunc primum Dido felix est dicta sorori,
 Et quæcumque aliquam corpore pressit humum,
 Dicitur ad Laurens ingenti flamine litus
 Puppis: & expositis omnibus, hausta perit.

Jam pius Æneas regno nataque Latini
 Auctus erat: populos miscueratque duos.
 Littore dotali solo comitatus Achate
 Secretum nudo dum pede capit iter;
 Adspicit errantem: nec credere sustinet, Annam
 Esse (quid in Latios illa veniret agros?)
 Dum secum Æneas; Anna est, exclamat Achates.
 Ad nomen vultus sustulit illa suos.
 Heu! fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
 Ante oculos miseræ fata sororis erant.
 Sensit, & alloquitur trepidam Cythereus heros:
 Flet tamen admonitu mortis, Elisa; tuæ.
 Anna per hanc juro, quam quondam audire solebas,
 Tellurem fato prosperiore dari;
 Perque Deos comites, hac nuper sede locatos:
 Sepè meas illos increpuisse moras.
 Nec timui de morte tamen: metus absfuit iste,
 Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
 Ne refer; adspexi non illo corpore digna.
 Vulnere, Tartareas ausus adire domos.
 At tu seu ratio te nostris appullit oris,
 Sive Deus; regni commoda carpe mei.
 Multa tibi memores, nil non debemus Elisæ:
 Nomine grata tuo, grata sororis eris.
 Talia dicenti (neque enim pars altera restat)
 Credit: errores exposuitque suos.
 Utque domum intravit Tyrios induta paratus,
 Incipit Æneas: cetera turba silet.
 Hanc tibi cur tradam pia causa, Livina conjux.
 Est mihi: consumpsi naufragus hujus opes.
 Orta Tyro est: regnum Libyca possedit in ora:
 Quam, precor, ut ceræ more sororis ames,
 Omnia promittit, salsumque Livinia vulnus
 Mente premit tacita, dissimulatque metus.

Donaque cūm videat præter sua lumina mitti:
 Multa palam; mitti clam quoque multa putat:
 Non habet exactum quid agat; furialiter odit,
 Et parat insidias, & cupit ultra mori.
 Nox erat: ante torum visa est astare sororis
 Squallenti Dido sanguinolenta coma.
 Effuge, ne dubita, mœstum, soror, effuge tectum.
 Sub verbum querulas impulit aura fores.
 Exiit: & velox humili super arva fenestra
 Se jacit; audacem fecerat ipse timor.
 Cumque metu rapitur, tunica velata recincta
 Currit, ut auditis territa dama lupis.
 Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
 Creditur, & stagnis occuluisse suis.
 Sidonis interea magno clamore per agrōs
 Quæritur: apparent signa notæque pedum.
 Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
 Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
 Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici.
 Amne perenne latens, Anna Perenna vocor.
 Protinus erratis læti vescuntur in agris,
 Et celebrant largo seque diemque mero. (num:
 Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat an-
 Pars Themis, Inachiam pars putat esse bovem.
 Invenies, qui te Nymphæ Atlantida dicant;
 Teque Jovi primos Anna, dedisse cibos.
 Hæc quoque quam referam, nostras pervenit ad aures
 Fama: nec à vera desidet illa fide.
 Plebs vetus, & nullis etiã nunc tuta tribunis,
 Fugit: & in sacri vertice montis erat.
 Jam quoque, quem secum tolerant, defecerat illis
 Victus, & humanis usibus apta Ceres.
 Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis
 Pauper; sed multæ sediculatis, anus.

Illa, levi mitra canos incincta capillos,
 Fingebat tremula rustica liba manu,
 Atque ita per populum fumantia manè solebat
 Dividere: hæc populo copia grata fuit.
 Pace domi facta, signum posuere perenne:
 Quod sibi defectis illa ferebat opem.
 Nunc mihi, cur content, superest, obscœna, puellæ,
 Dicere: nam cœvunt, certaque proba canunt.
 Nuper erat dea facta, venit Gradivus ad Annam:
 Et cum seducta talia verba facit.
 Mense meo coleris: junxi mea tempora tecum:
 Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
 Armifer armifere correptus amore Minervæ
 Uror: & hoc longo tempore vulnus alo,
 Effice, Di studio similes cœdamus in unum:
 Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
 Dixerat: illa Deum promisso ludit inani,
 Et stultam dubiã spem trahit usque mora.
 Sæpius instanti; Mandata peregrinus, inquit,
 Evicta est precibus: vix dedit illa manus.
 Credit amans, thalamosque parat; deducitur illuc
 Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos.
 Oscula sumpturus subitò Mars adspicit Annam.
 Nunc pudor elusum, subit ira Deum.
 Ludis amatorem caræ, nova, diva, Minervæ;
 Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
 Inde joci veteres obscœnaque verba canuntur:
 Et juvat hanc magno verba dedisse Deo.
 Præteriturus eram gladios in principe fixos;
 Cūm sic à castis Vesta locuta focus:
 Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos.
 Sacrilegæ telis me petiere manus.
 Ipsa virum, rapui, simulacraque nuda reliqui.
 Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.

Ille quidem cœlo positus Jovis atria vidit;
 Et tenet in magno templa dicata foro.
 At quicumque nefas ausi, prohibente Deorum
 Numine, polluerant pontificale caput:
 Morte jacent merita; testes estote Philippi,
 Et quorum sparsis ossibus albet humus.
 Hoc opus, hæc pietas; hæc prima elementa fuerunt
 Cæsaris: ulcisci justa per arma patrem.
Postera cum teneras Aurora refecerit herbas;
 Scorpius à prima parte videndus erit.
Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
 Bacche, fave vati, dum tua festa cano,
 Nec referam Semelem; ad quam nisi fulmina secum
 Jupiter afferret, parvus inermis eras:
 Nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
 Expletum patrio corpore matris opus.
 Sithonas & Scythicos longum est narrare triumphos,
 Et domitas gentes thurifer Inde tuas.
 Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris:
 Inque tuum furis acte Lycurge genu.
 Ecce libet subitò pisces, Tyrrenaque monstra
 Dicere, sed non est carminis hujus opus.
 Carminis hujus opus, causas exponere; quare
 Vilis anus populos ad sua liba vocet.
 Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
 Liber, & ingelidis herba reperta focis.
 Te memorant Gange, totoque Oriente subacto,
 Primitias magno seposuisse Jovi.
 Cinna tu primus captivæ thura dedisti,
 Deque triumphato viscera tosta bove.
 Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
 Libaque: quod sanctis pars datur inde focis:
 Liba Deo sunt: succis quia dulcibus idem
 Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
 (Non habet ingratos fabula nostra jocos) (tum:
 Jamque erat ad Rhodopen, Pangæaque flumina ven-
 ærifera comitum cum crepuere manus.
 Ecce novæ coeunt volucres tinnitibus actæ,
 Quosque movent sonitus æra, sequuntur apes.
 Colligit errantes, & in arbore claudit inani
 Liber: & inventi præmia mellis habet.
 Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem;
 Quærebant flavos per nemus omne favos.
 Audit in exesa stridorem examinis ulmo:
 Adspicit & ceras, dissimulatque senex.
 Utque piger pandi tergo residebat aselli;
 Applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
 Constitit ipse super ramoso stipte nixus:
 Atque avidè trunco condita mella petit:
 Millia cabronum coeunt, & vertice nudo
 Spicula defigunt, oraque prima notant.
 Ille eadit præceps, & calce feritur aselli:
 Inclamatque suos, auxiliumque rogat.
 Concurrent Satyri, turgentiaque ora parentis
 Rident; percusso claudicat ille genu.
 Ridet & ipse Deus: limumque inducere monstrat.
 Hic paret monitis, & linit ora luto.
 Melle pater fruitur; liboque infusa calenti
 Jure repertori splendida mella damus.
 Fœmina cur præsit, non est rationis opertæ;
 Fœmineos thyro concitat ille choros.
 Cur anus hoc faciat, quæris? vinosior ætas
 Hæc est, & gravide munera vitis amat.
 Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho.
 Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
 Nysiadas Nymphas, puerum quærente noverca,
 Hac fiandem cunis apposuisse ferunt.

Restat ut inveniam, quare toga libera detur
 Lucigeri pueris, candide Bacche, tua.
 Sive, quod ipse puer semper, juvenisque videris,
 Et media est ætas inter utrumque tibi:
 Seu quia tu pater es: patres sua pignora natos
 Commendat curæ numinibusque tuis.
 Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
 Sumitur, & vitæ liberioris iter.
 An quia, cum colerent prisca studiosius agros,
 Et facere patrio rure senator opus,
 Et caperet fasces à curvo consul aratro,
 Nec crimen duras esset habere manus;
 Rusticus ad ludos populus veniebat in urbem;
 Sed dis, non studiis, ille dabatur honos.
 Luce sua ludos uvæ commentor habebat;
 Quos cum tædifea nunc habet ille dea,
 Ergo ut tyronum celebrare frequentia possit;
 Visa dies dandæ non aliena togæ.
 Mite caput, pater, huc, placâtaque cornua vertas,
 Et des ingenio vela secunda meo.
 Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
 Hac, si commemini, præteritaque die,
 Stella Lycaoniam vergit declivis ad Arcton
 Milvius; hæc illa nocte videnda venit.
 Quid dederit volucris, si vis cognoscere, cælum:
 Saturnus regnis à Jove pulsus erat.
 Concitat iratus validos Titanas in arma;
 Quæque fuit fati debita, poscit opem.
 Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
 Parte sui serpens posteriore fuit.
 Hunc triplici muro lucis incluserat attis
 Parcarum monitu Styx violenta trium.
 Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
 Sors erat, æternos vincere posse Deos.

Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi;
 Et jam jam flammis exta daturus erat:
 Jupiter alicibus rapere imperat; attulit illi
 Milvius, & meritis venit in astra suis.
UNa dies media est: & fiunt sacra Minervæ,
 Nominaque à junctis quinque diebus habent.
 Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro.
 Causa, quod est illa nata Minerva die.
 Altera, tresque super rasa celebrantur arena:
 Ensibus exsertis bellica læta dea est.
 Pallada nunc pueri teneræque orate puellæ.
 Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
 Pallade placata, lanam mollire puellæ
 Discant, & plenas exonerare colos.
 Illa etiam stantes radio percurrere telas
 Erudit, & rarum pectine densat opus.
 Hanc cole, qui masculas lesis de vestibus aufers:
 Hanc colle, velleribus quisquis ahena paras.
 Nec quisquam invita faciet bene vincula plantæ
 Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
 Et licet antiquo manibus collatus Epeo
 Sit Prior; irata Pallade, mancus erit.
 Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
 Munera de vestris pauca referite deæ.
 Nec vos turba fieri sensu fraudata magistri
 Spernite; discipulos atrahit illa novos.
 Quique moves cælum, tabulamque coloribus uris,
 Quique facis docta mollia saxa manu.
 Mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
 Si meretor, studiis adsit amica meis.
 Cælius ex alto qua mons descendit in æquum;
 Hic ubi non plana est, sed propè plana via;
 Parva licet videas captæ delubra Minervæ,
 Quæ dea natali cepit habere suo.

Nominis in dubio causa est, capitale vocamus
 Ingenium sollers: ingeniosa dea est.
 An, quia de capitis fertur sine matre paterni
 Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
 An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
 Venit: & hoc signo littera prima docet?
 An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
 Ex illo jubeat furta recepta loco?
 A quacumque trahis ratione vocabula Pallas;
 Pro ducibus nostris ægida semper habe.
 Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
 Admonet, & forti sacrificare deæ.
 Nunc potes ad solem sublato dicere vultu,
 Hic here Phryxæ vellera presit ovis.
 Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ
 Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
 Mittitur ad Tripodas certa qui sorte reportet,
 Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
 Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles,
 Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
 Utque recusantem cives, & tempus, & Ino
 Compulerant regem jussa nefanda pati.
 Et soror, & Phryxus velati tempora vitilis,
 Stant simul ante aras: junctaque fata gemunt.
 Adspicit, hos, ut forte pependerit æthere mater,
 Et ferit attonita pectora nuda manu.
 Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
 Desilit: & natos eripit inde suos:
 Utque fugam capiant aries nitidissimus auro
 Traditur; ille vehit per freta longa duos.
 Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
 Fœmina: cum de se nomina fecit aquæ.
 Penè simul periit, dum vult succurrere lapsæ
 Frater, & extentas porrigit usque manus.

Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
 Cæruleo junctam nescius esse Deo.
 Littoribus tactis aries fit sidus; at hujus
 Pervenit in Colchas aurea lana domos.
TRes ubi luciferos veniens præmiserit Eos;
 Tempora nocturnis æqua diurna feret.
INde quater pastor saturus ubi clausert hædos,
 Canuerint herbæ rore recente quater;
 Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
 Et Romana Salus, araque Pacis erit.
LUna tegit menses, hujus quoque tempora mensis
 Finit Aventino Luna colenda jugo.

P. OVIDII

NASSONIS

FASTORUM

LIBER IV.

Alma fave, dixi, geminorum mater Amorum.
 Ad vatem vultus rettulit illa suos.
 Quid tibi, ait, mecum? certè majora canebas.
 Num vetus in molli pectore vulnus habes?
 Scis dea, respondi, de vulnere; risit; & aër
 Protinus ex illa parte serenus erat.
 Saucius, aut sanus, numquam tua signa reliquit:
 Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
 Quæ decuit; primus sine crimine lusimus annis:
 Nunc teritur nostris area major equis.
 Tempora cum causis annalibus eruta priscis,
 Lapsaque sub terras, orta que signa cano.
 Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem:
 Et vatem, & mensem scis Venus esse tuos.
 Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
 Contigit: & Cœptum perfice, dixit, opus.
 Sensimus: & causæ subitò patuere dierum.
 Dum licet, & spirant flamina, navis eat.
 Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
 Cæsar, in Aprili, quod tuearis, habes.
 ac ad te magna descendit origine mensis,
 Et fit adoptiva nobilitate tuus.

Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
 Vidit: & auctores rettulit ipse suos.
 Utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
 Quod sibi nascendi proxima causa fuit;
 Sic venerem gradibus multis in gente receptam
 Alterius voluit mensis habere locum.
 Principiumque sui generis, revolutaque quærens
 Sæcula, cognatos venit adusque Deos,
 Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum?
 Si licet Electram concubuisse Jovi?
 Hujus Erichthonius: Tros est generatus ab illo;
 Assaracum creat hic; Assaracusque Capyn.
 Proximus Anchises, cum quo commune parentis
 Non dedignata est nomen habere Venus.
 Hinc satus Æneas (pietas spectata per ignes)
 Sacra, patremque humeris, altera sacra tulit.
 Venimus ad felix aliquando nomen Juli;
 Unde domus Teucros Julia tangit avos.
 Posthumus hinc, qui, quod sylvis est natus in altis,
 Sylvius in Latia gente vocatus erat.
 Isque, Latine, tibi pater est; subit Alba Latinum;
 Proximus est titulus Epitus, Alba, tuis.
 Ille dedit capte repetita vocabula Trojæ;
 Et tuus est titulus Epitus, Alba, tuis.
 Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet,
 Dicitur in Thuscæ gurgite mersus aquæ:
 Jam tamen Agrippam genitum, Remulumque nepotem
 Viderat; in Remulum fulmina missa ferunt.
 Venit Aventinus post hos: locus unde vocatur,
 Mons quoque: post illum tradita regna Proca:
 Quem sequitur duri Numitor germanus Amuli.
 Illa cum Lauso de Numitore sati.
 Ense cadit patrum Lausus: placet Illa Marti;
 Teque parit gemino junctæ Quirine Remo.

Ille suos semper Venerem Martemque parentes
 Dixit; & emeruit vocis habere fidem.
 Neve secururi possent nescire nepotes:
 Tempora dis generis continuata dedit:
 Sed Veneris mensem Grajo sermone notatum
 Auguror; à spumis est dea dicta maris.
 Nec tibi sit mirum Græco rem nomine dici:
 Itala nam tellus Græcia major erat.
 Venerat Evander plena cum classe suorum:
 Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
 Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
 Claviger: & tanto est Albula pota Deo.
 Dux quoque Naritius: testes Læstrygonēs extant:
 Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
 Et jam Telegoni, jam mœnia Tyberis udi
 Stabant: Argolicæ quæ posuere manus.
 Venerat Atridæ fatis agitatus Halesus;
 A quo se dictam terra Falisca putat.
 Adjice Trojanæ suasorem Antenora pacis,
 Et generum Æneiden, Appule Daune, tuum.
 Serus ab Iliacis, & post Antenora, hæmmis
 Attulit Æneas in loca nostra Deos.
 Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida:
 A quo Sulmonis mœnia nomen habent:
 Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, nostræ.
 Me miserum, Scythico quàm procul illa solo est!
 Euge age: tam longas sed supprime, Musa, querelas:
 Non tibi sunt mœsta sacra canenda lyra.
 Quò non livor adit? sunt qui tibi mensis honorem
 Eripuisse velint, invidiantque Venus.
 Nam, quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
 Frigoris asperitas, foetaque terra patet;
 Aprilem memorant ab aperto tempore dictum;
 Quem Venus injectâ vindicat alma manu,

Ille quidem totum dignissima temperat annum:
 Illa tenet nullo regna minora Deo:
 Juraque dat cælo, terræ, natalibus undis;
 Perque suos initus continet omne genus.
 Illa Deos omnes (longum est numerare) creavit:
 Illa satis causas horribibusque dedit.
 Illa rudes animos abominum contraxit in unum:
 Et docuit jungi cum pare quemque sua. (tas?
 Quid genus omne creat volucrum nisi blanda volup-
 Nec coëant pecudes, si levis absit amor.
 Cum mare trux aries cornu degertat: & idem
 Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
 Deposita sequitur taurus feritate juvencam,
 Quem toti saltus, quem nemus omne tremitt.
 Vis eadem, lato quodcumque sub æquore vivit,
 Servat, & innumeris piscibus implet aquas.)
 Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
 Venerunt cultus multaque cura solo.
 Primus amans carmen vigilatum nocte negata
 Dicitur ad clausas concinuisse fores:
 Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
 Proque sua causa quisque disertus erat.
 Mille per hanc artes motæ: studioque placendi,
 Quæ latere prius, multa reperta seruat.
 Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
 Audeat? à nobis sit furor iste procul. (aucta,
 Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus
 Urbe tamen nostra jus dea majus habet?
 Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat;
 Cum gemult teneram cuspidè læsa manum,
 Celestesque duas Trojano iudice vicit.
 (Ah nolim victas hoc meminisse deas!)
 Assaracique nurus dicta est: ut scilicet olim
 Magnus Juleos Cæsar haberet avos.

Nec Veneri tempus, quàm ver, erat aptius ullum.

Vere nitent terræ: vere remissus ager.

Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt:

Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.

Et formosa Venus formoso tempore digna est:

Utque solet, Marti continuata suo.

Vere monet curvas maternas per æquora puppes

Ire; nec hibernas jam timuisse minas.

Rite deam colitis Latæ matresque nurusque,

Et vos, quis vittæ longaque vestis abest.

Aurea marmoreo redimicula solvite collo:

Demite divitias: tota levanda Dea est.

Aurea siccato redimicula demite collo:

Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.

Vos quoque sub viridî myrto jubet ipsa lavari:

Causaque cur jubeat (discite) certa subest.

Littore siccabat sudantes rore capillos.

Viderunt Satyri, turba proterva, deam.

Sensit; & opposita textit sua tempora myrto.

Tuta fuit factò, vosque referre jubet.

Discite nunc, quare Fortunæ thura virili

Detis eo, gelidâ qui locus humet aquâ.

Accipit ille locus posito velamine cunctas:

Et vitium nudi corporis omne videt.

Ut tegat hoc, celetque viros; Fortuna virilis

Præstat: & hoc parvo thure rogata facit.

Nec pigeat tritum niveo cum lacte papaver

Sumere, & expressis mella liquata favis,

Cùm primum Cupido Venus est deducta marito,

Hoc bibit: ex illo tempore nupta fuit.

Illam supplicibus verbis placatè: sub illa

Et forma, & mores, & bona fama manent.

Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:

Cumæam, Veteres, consuluistis anum;

Templa jubet fieri Veneri; quibus ordine factis,

Inde Venus verso nomina corde tenet.

Semper ad Æneas placido pulcherrima vultu

Respice: totque tuas, diva, tuere nurus.

Dum loquor, elata metuendus acumine caudæ

Scorpius in virides præcipitatur aquas.

NOx ubi transierit, cælumque rubescere primò

Cæperit, & tactæ rore quarentur aves;

Semustamque facem vigilata nocte vitiator

Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus;

Plejades incipient humeros relevare paternos;

Quæ septem dici, sex tamen esse solent.

Seu quod in amplexus sex hinc venere Deorum:

Nam Steropem Marti concubuisse ferunt:

Neptuno Halcyonem; & re formosa Celæno:

Majan, & Electran; Taygetiæque Jovi:

Septima mortali Merope tibi, Sisphe, nupsit.

Pæniter: & facti sola pudore latet.

Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas.

Non tulit: ante oculos opposuitque manum.

TEr sine perpetuo cælum versetur in axe;

Ter jungat Titan, terque resolvat equos;

Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu

Flabit, & Idææ festa parentis erunt.

Ibunt seminares, & inania tympana tudent,

Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.

Ipsa sedens molli comitum cervicè feretur

Urbis per medias exululata vias.

Scena sonat, ludique vocant: spectate Quirites:

Et fora Marte suo litigiosa vacent.

Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti

Terret, & horrendo lotos adunca sono.

Da Dea, quas sciter, doctas, Cybeleia, neptes.

Audit: & has curæ jussit adesse meæ.

Pandite mandati memores, Heliconis alumnae,
 Gaudeat assiduo cur Dea magna sono.
 Sic ego; sic Erato (mensis Cythereus illi
 Cessit, quot teneri nomen amoris habet:)
 Reddita Saturno sors hæc erat, Optime regum;
 A nato sceptris excutiere tuis.
 Ille suam metuens, ut quæque erat edita, prolem
 Devorat: immersam visceribusque tenet.
 Sæpè Rhea quæta est toties fecunda, nec umquam
 Mater; & indoluit fertilitate sua.
 Jupiter ortus erat; pro magno teste vetustas
 Creditur: acceptam parce movere fidem.
 Veste latens saxum cœlesti guttore sedit.
 Sic genitor fatis decipiendus erat.
 Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ida;
 Tutus ut infanti vagiat ore puer.
 Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
 Hoc Curetes habet, hoc Coribantes opus.
 Res latuit patrem: priscique imitamina facti
 Æra deæ comites raucaque terga movent.
 Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
 Tibia dat Phrygios, ut dedit antè modos.
 Desierat, cœpit: Cur huic genus acre leonum
 Præbent insolitas ad juga curva jubas?
 Desieram, cœpit: Feritas mollita per illam
 Creditur; id curru testificata suo est,
 At cur turrifera caput est ornata corona?
 An primis turres urbibus illa dedit?
 Annuit. Unde venit, dixit, sua membra secandi
 Impetus? ut tacuit, Pieris, orsa loqui.
 Phrix puer in sylvis facie spectabilis altis
 Turrigeram casto vinxit amore deam.
 Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri,
 Et dixit, semper fac puer esse vellis.

Ille fidem jussis dedit; &, Si mentiar, inquit,
 Ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
 Fallit: & in Nimpha Sagaritide desinit esse,
 Quod fuit; hinc pœnas exigit ira deæ.
 Naida vulneribus succidit in arbore factis.
 Illa perit; factum Naidos arbor erat.
 Hic furit; & credens thalami procumbere tectum,
 Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
 Et modò, Tolle faces; Remove, modò, verbera, clamat:
 Sæpè Palæstinas jurat adesse deas.
 Ille etiam saxo corpus lanjavit acuto:
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
 Voxque fuit, Merui: meritas do sanguine pœnas.
 Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
 Ah pereant! dicebat adhuc: onus inguinis aufert;
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.
 Venit in exemplum furor hic, mollesque ministri
 Cæduat jactatis vilia membra comis:
 Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
 Reddita quæsitæ causa furoris erat.
 Hoc quoque, dux operis, moneas precor; unde petita
 Venerit; an nostra semper in urbe fuit?
 Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Idam
 Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
 Cùm Trojam Æneas Italos portaret in agros,
 Est dea sacriferas ponè secuta rates.
 Sed nondum fatis Latio sua numina posci
 Senserat: assuetis substiteratque locis.
 Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quinque
 Vidit, & edomito sustulit orbe caput:
 Carminis Euboicæ fatalia verba sacerdos
 Inspicit; inspectum tale fuisse ferunt.
 Mater abest: matrem jubeo, Romane, requiras.
 Cùm veniet: castâ est accipienda manu.

Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
 Quæve parens absit, quove petenda loco.
 Consulitur Pæan, Divamque accersite matrem,
 Inquit: in Idæo est inveniendi jugo.
 Mittuntur proceres. Phrygiæ tunc sceptrâ tenebat
 Attalus: Ausoniis rem negat ille viris.
 Mira canam: longo tremuit cum murmurâ tellus;
 Et sic est adytis diva locuta suis,
 Ipsa peti volui: nec sit mora: mittevolentem.
 Dignus Roma locus, quo Deus omnis erat.
 Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit:
 Nostra eris; in Phrygios Roma refertur avos.
 Protinus innumeræ cædunt pineta secures
 Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
 Mille manus cœhant, & picta coloribus ustis
 Cælestum matrem concava puppis habet.
 Illa sui per aquas fertur tutissima nati,
 Longaque Phryxæ stagna sororis adit:
 Rhœteumque capax, Sigeaque littora transit,
 Et Tenedon, veteres Eteionis opes.
 Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta,
 Quaque Caristeis fraangitur unda vadis.
 Transit, & Icarium, lapsas ubi perdidit alas
 Icarus; & vastæ nomina fecit aquæ
 Tunc læva Creten, dextra Pelopeidas undas
 Deserit: & Veneri sacra Cythera petit.
 Hinc mare Trinactium, candens ubi tingere ferrum
 Brontes, & Steropes, Emonidesque solent:
 Equoraque Afrâ legit, Sardoque regna sinistris
 Respicit à remis, Ausoniamque tenet.
 Ostia contigerat: qua se Tyberinus in altum
 Dividit, & campo liberiore natat.
 Omnis æques, mistaque gravis cum plebe Senatus,
 Obvius, ad Tusci fluminis ora venit.

Procedunt pariter matres, natique, virique,
 Quæque colunt sanctos virginitate focos.
 Sedula fune vini contento brachia lassant.
 Vix subit adversas hospita navis aquas.
 Sicca diu fuerat tellus: sitis usserat herbas;
 Sedit limoso pressa carina vado.
 Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat,
 Adjuvat & fortes voce sonante manus.
 Illa velut medio stabilis sedet insula ponto;
 Attoniti monstro stantque paventque viri.
 Claucia Quinte genus Clauso referebat ab alto:
 Nec facies impar nobilitate fuit.
 Casta quidem: sed non est credita; rumor iniquus
 Læserat, & falsi criminis acta rea est.
 Cultus, & ornatos variè prodidit capillos,
 Obfuit: ad rigidos promptaque lingua sonos,
 Conscia mens recti famæ mendacia ridet:
 Sed nos in vitium credula turba sumus.
 Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,
 Et manibus puram fluminis hausit aquam:
 Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.
 Quicumque aspiciunt, mente carere putant.
 Summissoque genu, vultus in imagine divæ
 Figit; & hos edit crine jacentes sonos:
 Supplicis, alma, tuæ, genitrix fœcunda Deorum,
 Accipe sub certa conditione preces.
 Casta negor; si tu damnas, mernisse fatebor.
 Morte luam pœnas iudice victa dea.
 Sed si crimen abest; tu nostræ pignora vitæ
 Re dabis; & castas casta sequere manus.
 Dixit: & exiguo funem conamine traxit:
 Mira, sed in scena testificata loquor.
 Mota dea est; sequiturque ducem, laudatque sequendo.
 Index lætitiæ fertur ad astra sonus.

Fluminis ad flexum veniunt: Tibernia priores
 Atria dixerunt, unde sinister abijt.
 Nox aderat: querno religant in stipite funem;
 Dantque levi somno corpora functa cibo.
 Lux: adorat: querno solvunt à stipite funem:
 Antè tamen posito thura dedere foco.
 Antè coronarunt puppem; sine lave juvencam
 Mactarunt operum, conjugijque rudem.
 Est locus in Tyberim, qua lubricus influit Almo,
 Et nomen magno perdit in amne minor.
 Illic purpurea canus cum veste sacerdos
 Almonis dominam, sacraque lavit aquis.
 Exululant comites; furiosaque tibia flatur;
 Et feriunt molles taurea terga manus.
 Claudia præcidit læto celeberrima vultu;
 Credita vix tandem teste pudica dea.
 Ipsa sedens plastro porta est invecta Capena:
 Sparguntur junctæ flore recente boves.
 Nascia accepit: templi tunc exitit auctor.
 Augustus nunc est: antè Metellus erat.
 Substitit hic Erato: mora fit; sic cetera quæro;
 Dic, inquam, parvâ cur stipe quærat opes?
 Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
 Fecit, ait: dandæ mos stipis inde manet.
 Cur vicibus factis ineant convivia, quæro;
 Tunc magis indictas concelebrantque dapes.
 Quod benè mutarit sedem Berecynthia, dixit;
 Captant mutatis sedibus omen idem.
 Insiteram, quare primi Megalesia ludi
 Urbe forent nostra: cum dea (sensit enim)
 Illa Deos, inquit, peperit, cessare parenti,
 Principijumque dati mater honoris habet.
 Cur pigritur Gallos, qui se excidère, vocamus?
 Cùm tantum à Phrygia Gallica distet humus?

Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celenas,
 Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
 Qui bibit inde, furit; procul hinc discedite, quis est
 Cura bonæ mentis; qui bibit inde, furit.
 Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
 In dominæ mensis? an sua causa subest?
 Lacte mero veteres usi narratur, & herbis;
 Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
 Candidus elixæ miscetur casens herbæ;
 Cognoscat priscos ut dea prisca cibos.
 P^Ostera cùm cælo motis Pallantias astris
 Fulserit, & niveos Luna levarit equos:
 Qui dicit, Quondam sacrata est colle Quirini
 Hac fortuna die Publica; verus erit.
 T^Ertia lux (memini) ludis erit: hac mihi quidam
 Spectanti senior, contiguusque loco:
 Hæc, ait, illa dies, Lybicus qua Cæsar in oris
 Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.
 Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
 Glorior, officio præfuit ille meo.
 Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
 Inter bis quinos usus honore viros,
 Plura locuturi subito subducimur imbre.
 Pendula caelestes Libra movebat aquas.
 Antè tamen, quam summa dies spectacula sistat;
 Ensifer Orion æquore mersus erit.
 P^Roxima victricem cùm Romam inspererit Eos,
 Et dederit Phæbo stella fugata locum:
 Circus erit pompa ceber numerosque Deorum;
 Primaque ventosis palma petetur equis.
 Hinc Cereris ludi: non est opus indice causæ.
 Sponte Deæ munus, promeritumque patet.
 Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
 Quas tellus nullo sollicitante dabat.

Et modo carpebant vivax è cespite gramen,
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est: benè erat, jam glandes
reperta:

Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa iugo tauros collum præbere coëgit:
Tunc primum soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybis jam massa placebat.
Heu heu! perpetuò debuit illa tegi.
Pace Ceres læta est; & vos orate coloni
Perpetuam pacem pacificumque ducem.
Farra deæ, micæque licet salientis honorem
Detis, & in veteres thurea grana focos,
Et si thura aberunt; unctas accendite tædas.
Parvæ bonæ Cereri, sint modo casta, placent,
A bove succincti cultros remote ministri:
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta iugo cervix non est ferienda securi;
Vivat, & in dura sæpè laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Pura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, à positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri: multas ea possidet urbes,
In quibus est culto fertilis Enna solo.
Frigida cælestum matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras & dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua præta pede.
Vallè sub umbrosa locus est, adspergine multa
Uvidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illie, quot habet natura, colores;

Pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit; Comites accedite, dixit,
Et mecum plenos flore referte sinus.
Præda puellares animos oblectat inanis;
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine nexos:
Hæc gremium; laxos degravat illa sinus,
Ille legit calthas: huic sunt violaria curæ:
Illa papaveræas subsecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes; illas, Amarante, moraris:
Pars thima, pars rorem, pars meliloton amat.
Plurima lecta rosa est, & sunt sine nomine flores:
Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur;
Et dominam casu nulla secuta comas.
Hanc videt, & visam patruus velociter aufert:
Regnaque cæruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io carissima mater,
Auferor, ipsa suos abscederatque sinus.
Panditur intercè Diti via: namque diurnum
Lumen inassueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulata flore ministræ,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata silet, montes ululatibus implent;
Et feriunt mœsta pectora nuda manu.
Attonita est plangere Ceres (modo venerat Ennam)
Nec mora, Me miseram, filia, clamat, ubi es?
Mentis inops rapitur, ut quas audire solemus
Threicias fusi Menadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere raptò,
Et quærit fœtus per nemus omne suos;
Sic dea, nec retinet gemitus, & concita cursu
Fertur, & è campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,

Et pressam toto pondere vidit humum.
 Forsitan illa dies errori summa fuisset,
 Si non turbassent signa reperta sues.
 Jamque Leontinos Anisenaque flumina cursu
 Præterit, & ripas herbifer Aci, tuas.
 Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi,
 Et te, vorticibus non aedeunda Gela.
 Liquerat Ortygiam, Megareaque, Pantagienque,
 Quaque Simetheas accipit æquor aquas;
 Antraque Cyclopum positus exusta caminis;
 Quique locus curvæ nomina falcis habet:
 Himeraque, & Didymen, Agrigentaque Taurome-
 nonque,
 Sacrarumque Melam pascua læta boum.
 Hinc Camerinam adit, Thapsonque & Heloria tempe;
 Quaque jacet Zephyro semper apertus Eryx.
 Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
 Lustrarat terræ cornua prima suæ.
 Quacumque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
 Implet: ut amissum cum gemit ales Ityn.
 Perque vices, modò Persephone, modò Filia clamat;
 Clamat, & alternis nomen utrumque perit.
 Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
 Audit; & alternis nomen utrumque ciet.
 Unaque, pastorem vidisset, an arva colentem,
 Vox erat: Hac gressus ecqua puella tulit?
 Jam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
 Omnia; jam vigiles conticuere canes.
 Alta jacet vasti super ora Typhoeos Ætna;
 Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
 Illic accendit geminas pro lampade pinus:
 Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.
 Est specus exesi structura pumicis asper;
 Non homini facilis, non aedeunda feræ:

Quo simul ac venit, frænatos curribus angues
 Junxit, & æquoreas sicca pererrat aquas.
 Effugit ad Syrteis, & te, Zancleæ Charybdis,
 Et vos, Nisæi naufraga monstra, canes;
 Hadriacumque patens latè, bimaremque Corinthum.
 Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
 Hic primum gelido sedit mustissima saxo.
 Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant.
 Sub Jove duravit multis immota diebus,
 Et lunæ patiens, & pluvialis aquæ
 Fors sua cuique loco est; qui nunc Cereris Eleusis
 Dicitur, hic Celei rura fuere senis.
 Ille domum glandes excusaque mora rubetis
 Portat, & arsuris arida ligna focis.
 Filia parva duas redigebat monte capellas,
 Et tener in cunis filius æger erat.
 Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris)
 Quid facies in solis incomitata locis?
 Perstitit & senior, quamvis onus urget: & orat
 Tecta suæ subeat quantulumque casæ.
 Illa negat, (simularat anum, mitraque capillos
 Presserat) instanti talia dicta refert:
 Sospes eas, semperque patens: mihi filia rapta est.
 Heu melior quantò sors tua sorte meâ est!
 Dixit: & ut lacrymæ (neque enim lacrymare
 Deorum est)
 Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
 Flent paritet, molles animi virgoque senexque.
 E quibus hæc justî verba fuere senis:
 Sic tibi, quam raptam quereris, sic filia sospes;
 Surge: nec exiguæ despice tecta casæ,
 Cui dea sic inquit; Scisti, qua cogere posses.
 Seque levat saxo; subsequiturque senem.
 Dux comiti narrat, quam sit sibi filius æger,

Nec capiat somnos, invigiletque malis.
 Illa soporiferum, parvos initura penates,
 Colligit agresti lene papavera humo.
 Dum legit, oblito fertur gustasse palato;
 Longamque imprudens exoluisse famem,
 Quæ quia principio posuit jejunia noctis;
 Tempus habent mensæ sidera visa sibi.
 Limen ut intravit, luctus videt omnia plena.
 Jam spes in puero nulla salutis erat.
 Matre salutata (mater Menalioa vocatur)
 Jungere dignata est os puerile suo.
 Pallor abit; subitasque vident in corpore vires.
 Tantus celesti venit ab ore vigor.
 Tota domus læta est, hoc est, materque paterque
 Nataque: tres illi tota fuere domus.
 Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte;
 Pomaque & in ceris aurea mella suis,
 Abstinet alma Ceres, somnique papavera causas
 Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
 Noctis erat medium, placidique silentia somni,
 Triptoleum gremio sustulit illa suo:
 Terque manu perpulsiit eum: tria carmina dixit:
 Carmina mortalis non referenda sono:
 Inque foco pueri corpus vivente favilla
 Obruit, humanum purget ut ignis onus.
 Excutitur somno stultè pia mater: & amens,
 Quid facis? exclamat; membraque ab igne rapit,
 Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata, fuisti:
 Irrita materno sunt mea dona metu.
 Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
 Et seret, & culta præmia tollet humo.
 Dixit; & egrediens nubem trahit, inque dracones
 Transit, & alifero tollitur axe Ceres.
 Sunion expositum, Piræaque tuta recessu

Linqvit, & in dextrum quæ jacet ora latus.
 Hinc init Ægæum, quo Cycladas adspicit omnes.
 Ioniumque capax, Icariumque legit:
 Perque urbes Asiæ longum petit Hellespontum:
 Diversumque locis alta pererrat iter,
 Nam modò thurilegos Arabas, modò despicit Indos:
 Hinc Libs, hinc Merotè, siccaque terra subest.
 Nunc adit Hesperios, Rhenam, Rhodanumque,
 Padumque,
 Teque future parens, Tibri, potentis aquæ:
 Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
 Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
 Errat & in cælo, liquidique immania ponti
 Alloquitur gelido proxima signa polo.
 Parrhasides stellæ (namque omnia nosse potestis,
 Æquoreas numquam cum subeatis aquas)
 Persephonem natam miseræ monstratæ parenti.
 Dixerat: huic Helice talia verba refert:
 Crimine nox vacua est, Solem de virgine rapta
 Consule; qui latè facta diurna videt.
 Sol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
 Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
 Questa diu secum, sic est affata Tonantem:
 (Maximaque in vultu signa dolentis erant)
 Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
 Dimidium curæ debet habere tuæ.
 Orbe pererrato, sola est injuria facti
 Cognita commissi: præmia raptor habet.
 At neque Persephone digna est prædone marito,
 Nec gener hoc nobis more parandus erat.
 Quid gravium victore Gyge captiva tulisses,
 Quam nunc te cæli sceptra tenente tuli?
 Verum impunè ferat: nos hæc patiemur inultæ:
 Reddat, & emendet facta priora novis.

Jupiter hanc lenit, fatumque excusat amore,
 Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
 Non ego nobilior; posita est mihi regia cælo;
 Possidet alter aquas; alter inane Chaos,
 Sed si fortè tibi non est mutabile pectus;
 Statque semel juncti rumpere vincla tori;
 Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
 Sin minus; Inferni conjugis uxor erit.
 Tartara jusus adit sumptis Caducifer alis:
 Speque redit citius, visaque certa refert.
 Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
 Punica quæ in lento cortice poma tegunt.
 Non secus indoluit, quàm si modò rapta fuisset.
 Mœsta parens, longa vixque refecta mora est.
 Atque, Ita nec nobis cælum est habitabile, dixit:
 Tartareâ recipi me quoque valle jube.
 Et factura fuit: pactus nisi Jupiter esset,
 Bis tribus ut cælo mensibus illa foret.
 Tunc demum vultumque Ceres, animumque recepit,
 Imposuitque sua spicea sarta comæ;
 Largaque prævenit cessatis messis in arvis,
 Ex vix congestas area cepit opes.
 Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
 Sumite, nunc pulli velleris usus abest.
Occupat Aprileis Idus cognomine Victor
 Jupiter: hac illi sunt data templa die.
 Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
 Atria Libertas cœpit habere sua.
Luce secutura tutos pete, nativa, portus:
 Ventus ab occasu grandine mixtus erit.
 Scilicet, ut fuerit, tamen hac Mutinensia Cæsar
 Grandine militiâ contudit arma sua.
Tertia post Veneris cùm lux surrexerit Idus,
 Pontifices forda sacra litate bove.

Forda ferens bos est, fecundaque, dicta ferendo:
 Hinc etiam foetus nomen habere putant.
 Nunc gravidum pecus est: gravidæ quoque semine
 terræ.
 Telluri plenæ victima plena datur.
 Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
 Accipit: & largo sparsa cruore madet.
 Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
 Sectaque fumosis exta dedere focis;
 Igne cremat vitulos quæ natu maxima virgo est,
 Luce Palis populos purget ut ille cinis.
 Rege Numa, fructu non respondente labori,
 Irrita decepti vota colentis erant.
 Nam modò siccus erat gelidis aquilonibus annus,
 Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
 Sæpè Ceres primis dominum fallebat in herbis,
 Et levis obsesso stabat avena solo:
 Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
 Agnaque nascendo sæpè necabat ovem.
 Silva vetus nullaque diu violata securi
 Stabat: Menallo sacra relicta Deo.
 Ille dabat tacitis animo responsa quieto
 Noctibus; hic geminas rex Numa mactat oves.
 Prima cadit Fauno: leni cadit altera Somno.
 Sternitur in duro vellus utrumque solo.
 Bis caput intonsum fontana spargitur unda,
 Bis sua fagineâ tempora fronde premit.
 Usus abest Veneris: nec fas animalia mensis
 Ponere: nec digitis anulus ullus inest.
 Vesper ubi est; tectum supra nova vellera corpus
 Ponit, adorato per sua verba deo.
 Interea placidam redimita papavere frontem
 Nox venit, & secum somnia nigra trahit.
 Faunus adest: oviumque premens pede vellera duro,

Edidit á dextro talia verba toro:
 Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum:
 Det sacris animas una necata duas.
 Excutitur terrore quies: Numa visa revolvit:
 Et secum ambages cæcæque iussa refert.
 Expedit errantem memori gratissima conjux,
 Et dixit, gravidæ posceris exta bovis.
 Extæ bovis gravidæ dantur: felicior annus
 Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.
 Hanc quondam Cytheræa diem properantius ire
 Jussit, & admissos præcipitavit equos:
 Ut titulum imperii quam primum luce sequenti
 Augusto juveni prospera bella darent.
Sed jam præteritas ubi quartus Lucifer Idus
 Respicit: hæc Hyades Dorida nocte tenent.
Tertia post Hyadas cùm lux erit orta remotas,
 Carcere partitos circus habebit equos.
 Cur igitur missæ junctis ardentis tædis
 Terga ferant vulpes; causa docenda mihi.
 Frigida Carseolis nec olivis apta ferendis
 Terra, sed ad vegetes ingeniosus ager.
 Hæc ego Peligæos natalia rura petebam,
 Parva, sed assiduus uvida semper aquis,
 Hospitis antiqui solitas intravimus ædes:
 Dempserat emeritis jam juga Phœbus equis.
 Is mihi multa quidem; sed hæc narrare solebat;
 Unde meum præsens instrueretur opus:
 Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
 Rus breve cum duro parca colona viro:
 Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
 Seu curvæ falcis, sive bidentis erat.
 Hæc modò verrebant stantem tibicine villam:
 Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
 Aut virides malvas, aut fungos colligit albos;

Aut humilem grato calfacit igne focum.
 Et tamen assiduus exercet brachia telis;
 Adversumque minas frigoris arma parat.
 Filius hujus erat primo lascivus in ævo:
 Addideratque annos ad duo lustra duos
 Is capit extremi vulpem convalle salicti:
 Abstulerat multas illa cohortis aves.
 Captivam stipula fœnoque involvit, & ignes
 Admovet: urentis effugit illa manus.
 Qua fugit, incendit vestitos messibus agros;
 Damnosis vires ignibus aura dabat.
 Factum abiit, monumenta manent; nam dicere certam
 Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
 Utque lutat pœnas genus hoc, Cerealibus ardet:
 Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.
Proxima cùm veniet terras visura patentes
 Memnonis in roseis lutea mater equis:
 E duce lanigeri pecoris qui perdidit, Hellen
 Sol abit: egresso victima major adest.
 Vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum:
 Pars prior apparet: posteriora latent,
 Seu tamen est taurus, sive est hoc fœmina signum:
 Junone invitâ manus amoris habet.
NOx abiit, oriturque aurora. Palilia poscor.
 Non poscor frustra; si favet alma Pales.
 Alma Pales faveas pastoria sacra canenti;
 Prosequor officio si tua facta meo.
 Certè ego de vitulo cinerem stipulamque fabalem
 Sepè tuli plena, februa tosta, manu.
 Certè ego transilui positas ter in ordine flammæ,
 Udaque rorales laureo misit aquas.
 Mota dea est; operique favet: navalibus exit
 Puppis: habent ventos jam mea vela suos.
I, pete virginea populus suffimen ab ara:

Vesta dabit, Vestæ munere purus eris.
 Sanguis equi suffimen erit; vitalique favilla.
 Tertia res duræ culmen inane fabæ.
 Pastor oves saturas ad prima crepuscula Iustret.
 Unda prius spargat, virgaque verrat humum.
 Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis,
 Et tegat ornatas longa corona fores.
 Cærulei flant vivo de sulfure fumi,
 Tectaque fumantj sulfure balet ovis.
 Ure mares oleas, tædamque, herbasque Sabinas,
 Et crepem in mediis laurus adusta fociis.
 Libaque de milio milii fiscella sequatur:
 Rustica præcipuè est hoc dea læta cibo.
 Adde dapes in utrumque suas; dapibusque refectus
 Silvicolam tepido lacte precare Palen.
 Consule, dic, pariter pecori, pecorisque magistris.
 Effugiat stabulis noxa repulsa meis,
 Sive Sacro pavi, sedive sub arbore sacra,
 Pabulaquè è bustis inscia carpsit ovis.
 Si nemus intravi vetitum, nostrive fugatæ
 Sunt oculis Nymphæ, semicaperque deus,
 Si mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
 Unde data est agræ fiscina frondis ovi;
 Da veniam culpæ, nec, dum degradinat, obsit
 Agresti fano suposuisse pecus.
 Nec noceat turbasse lacus, ignoscite Nymphæ:
 Mora quod obscuras ungula fecit aquas.
 Tu dea pro nobis fontes fontanaque placa
 Numina, tu sparsos per nemus omne deos.
 Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
 Nec Faunum medio cum premit arva die.
 Pelle procul morbos; valeant hominesque gregesque,
 Et valeant Vigiles, provida turba, canes.
 Neve minus multos redigam quàm mane fuerunt;

Neve gemam referens vellera rapta lupo.
 Absit iniqua fames; herbæ, frondesque supersint;
 Quæque lavent artus, quæque bibantur aquæ.
 Ubera plena premam, referat mihi caseus æra,
 Dentque viam liquido vimina rara sero.
 Sitque salax aries, conceptaque semina conjux
 Redda, & in stabulis multa sit agna meis.
 Lanaque proveniat nullas læsura puellâs,
 Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
 Quæ precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
 Pastorum dominæ grandia liba Pali.
 His dea placanda est: hæc tu conversus ad ortus
 Dic quater, & vivo perlue rore manus.
 Dum licet, apposita veluti craterè camella,
 Lac niveum potes, purpureamque sapat.
 Moxque per ardentis stipulæ crepitantis acervos
 Trajicias celeri strænua membra pede.
 Expositus mos est: moris mihi restat origo.
 Turba facit dubium: cæptaque nostra tenet.
 Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli
 Excoquit, idecirco cum duce purgat oves.
 An, quia cunctarum contraria semina rerum
 Sunt duo, discordes ignis & unda dei;
 Junxerunt elementa patres; aptumque putarunt
 Ignibus & sparsa tingere corpus aqua.
 An, quod in his vitæ causa est; hæc perdidit exuli
 His nova fit conjux: hæc duo magna putant.
 (Vix equidem credo) sunt qui Phaëthonta referri
 Credant, & nimias Deucalionis aquas.
 Pars quoque, cum saxis pastores saxa ferebant:
 Scintillam rubitò prosiluisse ferunt.
 Prima quidem perit: stipulis excepta secunda est:
 Hoc argumentum flamma Palilis habet.
 An magis hunc morem pietas Bæcæ fecit,

Innocuum victo cui dedit ignis iter?
 Hoc tamen est vero propius: cum condita Roma est
 Transferri jussos in nova tecta lares:
 Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
 Et cessaturæ supposuisse casæ:
 Per flammam saluisse pecus, saluisse colonos:
 Quod fit natali nunc quoque, Roma tuo.
 Ipse locus vati casus facit. Urbis origo
 Venit, ades factis, magne Quirine, tuis.
 Jam fuerat pœnas frater Numitoris, & omne
 Pastorum geminos sub duce vulgus erat.
 Contrahere agrestes, & mœnia ponere utrique
 Convenit; ambigitur mœnia ponat uter.
 Nil opus est; dixit, certamine, Romulus ullo;
 Magna fides avium est: experiamur aves.
 Res placet; alter inquit memorosi saxa Palati:
 Alter Aventinum mane cacumen inquit.
 Sex Remus; hic volucres bis sex videt ordine: pacto
 Statur: & arbitrium Romulus Urbis habet.
 Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
 Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
 Fossa sit ad solidum: fruges jaciuntur in ima,
 Et de vicino terra petita solo.
 Fossa repletur humo, plenæque imponitur ara,
 Et novus accenso fungitur igne focus.
 Inde premens stivam desinat mœnia sulco:
 Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
 Vox fuit hæc Regis: Condenti Jupiter urbem,
 Et genitor Mavors, Vestaque mater ades:
 Quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti:
 Auspiciis vobis hoc mihi surgat opus.
 Longa sit huic ætas, dominæque potentia terræ:
 Sitque sub hac oriens occiduusque dies.
 Illè precabatur, tonitru dedit omnia lævo

Jupiter: & lævo fulmina missa polo.
 Augurio læti jaciunt fundamina cives,
 Et novus exiguo tempore murus erat.
 Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
 Sintque, Celer, curæ, dixerat, ista tua.
 Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
 Transeat; audentem talia dede neci.
 Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
 Cæpit: & His populus, dicere, tutus erit?
 Nec mora, transiit: retro Celer occupat asum.
 Ille premit duram sanguinolentum humum.
 Hæc ubi rex didicit: lacrymas introrsus obortas
 Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
 Flere palam non vult, exemplaque fortia servat;
 Sicque meos muros transeat hostis, ait.
 Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
 Sustinet; & pietas dissimulata patet:
 Osculaque applicuit posito suprema feretro:
 Atque ait: Invito frater adempte vale.
 Arsuroque artus unxit: fecere quod ille
 Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
 Tunc juvenes nondum facti flere Quirites:
 Ultima plorato subdita flamma rogo est.
 Urbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
 Victorem terris impositura pedem.
 Cuncta regas, & sis sub magno Cæsare semper;
 Sepè etiam plures nominis hujus habe.
 Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
 Omnia sint humeris inferiora tuis.
Dicta Pales nobis, idem Vinalia dicam.
 Una tamen media est inter utramque dies.
 Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
 Multa professorum quæstibus apta Venus.
 Poscite thure dato formam, populi que favorem;

Poscite blanditias, dignaque verba loco.
 Cumque sua dominae date grata sisymbria myrto:
 Textaque composita juncea vincula rosa.
 Tempa frequentari Collinae proxima portae
 Nunc decet: à Siculo nomina colle tenent.
 Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
 Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
 Carmine vivacis Venus est translata Sibyllae,
 Inque suae stirpis maluit urbe coli.
 Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
 Quæritis, & quare sit Jovis ista dies?
 Turnus, an Æneas Latiae gener esse Amatae,
 Bellum erat: Hetruscas Turnus adorat opes.
 Claurus erat, sumptisque ferox Mezentius armis,
 Et vel equo magnus, vel pedem major erat.
 Quem Rutuli Turnusque suis asciscere tentant
 Partibus; hæc contra dux ita Tuscus ait;
 Stat mihi non parvo virtus mea; vulnera testor,
 Armaque, quæ sparsi sanguine sæpè meo.
 Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
 Præmia, de lacubus proxima musta tuis,
 Nulla mora est operæ: vestrum dare vincere
 nostrum est,
 Quam velit Æneas ista negata mihi!
 Annuerant Rutuli: Mezentius induit arma:
 Induit Æneas: alloquiturque Jovem.
 Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi;
 Jupiter, è Latio palmitè musta feres.
 Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
 Atque indignanti pectore plangit humum.
 Venerat Autumnus calcatis sordibus uvis:
 Redduntur merito debita vina Jovi.
 Dicta dies hinc est Vinalia, Jupiter illam
 Vindicat: & festis gaudet inesse suis.

SEx ubi, quæ restent, lucas Aprilis habebit;
 In medio cursu quæres Athamantidos Helles:
 Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles:
 Signaque dant imbres; exoriturque Canis.
 Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
 Obstitit in media candida turba via.
 Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
 Exta canis flammis, exta daturus ovis.
 Protinus accessi: ritus ne nescius essem,
 Edidit hæc flamen verba, Quirine, tuus:
 Aspera Rubigo parcas Cerealibus herbis,
 Et tremat in summa læve cacumen humo.
 Tu sata sideribus cæli nutrita secundis
 Crescere, dum fiat falculus apta sinas.
 Vis tua non levis est, qua tu frumenta notasti,
 Mæstus in amissis illa colonus habet.
 Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
 Nec sic marmoreo pallet adusta gelu;
 Quantum, si culmos Titan incalfacti udos:
 Tunc locus est iræ, diva timenda, tuæ.
 Parce precor, scabrasque manus à mesibus aufer;
 Neve noce cultis: posse nocere sar est.
 Nec teneras segetes: sed durum amplectere ferrum:
 Quodque potest alios perdere: perde prior.
 Utillius gladios & tela nocentia carpes:
 Nil opus est illis: otia mundus agat.
 Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus
 Ruris opes niteant, inquinet arma situs.
 Conatusque aliquis vagina ducere ferrum;
 Adstrictum longa sentiat esse mora.
 At tu ne viola Cererem: semperque colonus
 Absenti possit solvere vota tibi.
 Dixerat: à dextra villis mantele solutis,
 Cumque meri patera thuris acerra fuit.

Thura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis:
 Turpiaque obscenæ vidimus exta canis.
 Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quæris?
 (Quæsieram) Causam percipe flamen ait;
 Est Canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
 Tosta sitit tellus, præripiturque seges.
 Pro Cane sidero canis hic imponitur aræ:
 Et, quare fiat, nil nisi nomen habet.
Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
 Sustulit immenso ter jubar orbe suum;
 Mille venit variis florum dea nexa coronis:
 Scena joci morem liberioris habet.
 Exit & in Majas festum florale Kalendas.
 Tunc repetam: nunc me grandius urget opus:
 Aufert Vesta diem: cognati Vesta recepta est
 Limine; sic justi constituere patres
 Phœbus habet partem: Vestæ pars altera cessit:
 Quod superest illis, tertius ipse tenet.
 State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
 Stet domus; æternos tres habet una deos.

P. OVIDII
 NASSONIS
 FASTORUM
 LIBER V.

Quæritis unde putem Majo data nomina Mensi?
 Non satis est liquidò cognita causa mihi.
 Ut stat, & incertus qua sit sibi nescit eandum,
 Cum videt ex omni parte viator iter;
 Sic, quia posse datur diversas reddere causas,
 Quo ferar ignoro: copiaque ipsa nocet.
 Dicite quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
 Grata Medusæi signa tenetis equi.
 Dissensere deæ: quarum Polhymnia cœpit
 Prima; silent aliæ: dictaque mente notant.
 Post chaos, ut primum data sunt tria corpora
 mundo,
 Inque novas species omne recessit opus;
 Pondere terra suo subsedit, & æquora traxit:
 At cælum levitas in loca summa tulit.
 Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
 Et vos lunares exsiluistis equi.
 Sed neque terra diu cœlo, neque cetera Phœbo
 Sidera cedebant; par erat omnis honor.
 Sæpè aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
 Ausus de media plebe sedere Deus.
 Et latus Oceano quisquam Deus advena junxit;